

Motion till riksdagen 2021/22:3697

av **Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M)**

En forskningsinriktad hälso- och sjukvård för drabbade av postcovid

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram och genomföra nationella riktlinjer gällande vård och rehabilitering av de med postcovid och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram och genomföra nationella riktlinjer för vård och rehabilitering av barn och unga med postcovid och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införliva andra infektionsutlösta sjukdomar i de nationella riktlinjerna och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att snabbutreda möjligheten till nationell högspecialiserad vård för postcovid och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fler multidisciplinära mottagningar för sjuka i postcovid med forskningsuppdrag och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att inrätta ett nationellt kompetenscentrum för postcovid och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa forskning gällande gruppen sjuka i postcovid och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Pandemin har ställt livet på ända för många. Sverige har haft en hög smittspridning jämfört med andra länder. För detta bär regeringen ett särskilt ansvar. Regeringen har misslyckats under pandemin med att göra rätt sak i rätt tid. Det gällde tester,

snabbtester, smittspårning, restriktioner, vaccin och skyddsmaterial. Många har därmed drabbats av de komplikationer som kan följa med en covid-19-infektion, något de flesta dragits med kortvarigt.

En andel av de som insjuknar i covid-19 drabbas dessvärre av långvariga komplikationer. Dessa består ofta av:¹

1. ett svårt akut sjukdomsförlopp med andningssvårigheter och uttalad trötthet i flera månader efter infektionens akuta fas
2. ett multiinflammatoriskt syndrom
3. ett mångfasetterat syndrom med uttalad trötthet, andningssvårigheter, dålig syresättning vid ansträngning och hjärtklappning
4. lindrig initial infektion med fortsatt nedsatt lukt- och smaksinne och allmän trötthet under ett antal månader.

En svensk studie har undersökt förekomst av symptom som förknippats med postcovid hos sjukvårdspersonal. Av de individer som klassificerat sin covid-19-infektion som ”mild” rapporterade efter 8 månader nästan 15 procent symptom. Dessa symptom kunde vara förlorat luktsinne, andfåddhet och uttalad trötthet. Rapporterna av dessa symptom var fyra gånger högre än i kontrollgrupperna.²

Antalet personer som drabbats av detta i Sverige är oklart. Enligt uppgifter från Försäkringskassan hade i mars 2021 ett antal om 4 600 personer varit sjukskrivna på grund av postakut covid-19-syndrom i mer än 90 dagar. Riskhöjande faktorer ses vara hög ålder, högt bodymassindex och att under den akuta sjukdomsfasen ha haft flertalet symptom. Därtill ses kvinnor och personer med astma som grupper vilka drabbas i större utsträckning.³

Socialstyrelsen presenterade i juni 2021 en kartläggning som visade att från mitten av oktober 2020 till och med mars 2021 hade cirka 6 168 personer fått diagnosen postcovid inom den offentliga primärvården. Cirka 65 procent av dem som fått diagnosen var kvinnor. I den privata primärvården uppskattas cirka 5 000 personer ha fått diagnosen postcovid enligt Socialstyrelsen, rapporterat av tidningen Dagens Nyheter den 22 juni 2021.⁴ Utöver dem som fått diagnosen i primärvården är det 2 379 som fått den inom specialistvården. Siffrorna är osäkra enligt Socialstyrelsen eftersom det inte gått att samla in data på individnivå.

Upplevelser av bristande mottagande och vård

Tyvärr har det initiala bemötandet av sjuka med postcovid lämnat en del att önska enligt de drabbade. Många av de som kom till vårdcentralerna vittnar om misstro, vilket kan vara kopplat till övertygelsen om att covid-19 är en sjukdom som går över efter ett par veckor. Om patienten i fråga inte hade problem att andas skickades denne hem med råd att vila. Detta utan någon uppföljning eller utredning.

Det har tyvärr inte heller varit ovanligt att patienten i fråga har fått en ångestdiagnos när ett besök på vårdcentralen gjorts. Detta trots upplevda andningssvårigheter och

¹ Kungliga Vetenskapsakademien, Postakut Covid-19-syndrom – långtidskomplikationer av Covid-19.

² Havervall, S. et al., Symptoms and Functional Impairment Assessed 8 Months After Mild COVID-19 Among Health Care Workers.

³ Socialstyrelsen, Statistik om tillstånd efter covid-19 i primärvård och specialiserad vård, 2021-06-22.

⁴ Dagens Nyheter, Över 11 000 har drabbats av postcovid – majoritet kvinnor, 2021-06-22

smärtor i hjärtregionen. Bland annat Svenska Covidföreningen har påpekat problemen med ett psykologiserande av fysiska problem, då allvarliga problem kan uppstå med medicinering om diagnosen är felaktig. Utan korrekta diagnoser kan inte rätt vård ges.

Svensk hälso- och sjukvårdspersonal är tvivelsutan mycket kompetent och lösningsorienterad i sitt bemötande av patienter, något Moderaterna är helt övertygade om. Dock anser vi det beklämmande att denna patientgrupp upplever sig ha fallit mellan stolarna under denna pandemi. Detta troligtvis till följd av att stor okunskap alltjämt råder på området. Oberoende av orsakerna är det nödvändigt att snarast ändra på detta. Patienter har farit illa och det är inte acceptabelt. Patienternas upplevelse av bristande mottagande och vård måste tas på allvar.

Regeringen har i augusti 2021 gett Myndigheten för vård- och omsorgsanalys i uppdrag att i samverkan med Socialstyrelsen kartlägga eventuella regionala skillnader i vård och omsorg av patienter med postcovid. Uppdraget ska slutredovisas till Socialdepartementet senast den 3 oktober 2022. Vi välkomnar denna kartläggning, men det är inte tillräckligt. Regeringen behöver göra mer för att säkerställa en tillgänglig vård av god kvalitet.

Ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram nationella riktlinjer för vård och rehabilitering av de med postcovid

Postcovid är något relativt nytt för den svenska sjukvården. Som med alla nya sjukdomar måste vården få förutsättningar att anpassa sig, detta med exempelvis ett nationellt stöd för kunskapsbyggande som stöttepelare. Detta är centralt för att en likvärdig vård ska kunna erbjudas patienter i hela landet.

Socialstyrelsen har sedan tidigare presenterat stöd till vårdgivare för att möta ett ökat behov av långvarig rehabilitering efter covid-19. Detta var viktigt för hälso- och sjukvården och i slutändan de enskilda patienterna. Dock behövs ett ännu bättre och tydligare stöd för exempelvis prioriteringar. Detta skulle ge vägledning till beslutsfattare för prioritering av resurser och en bättre fördelning av dessa. Med utgångspunkt i riktlinjerna får Socialstyrelsen bättre förutsättningar för att ta fram målnivåer och utvärderingar. Detta ökar möjligheten till uppföljning av utveckling och kvalitet inom vården och omsorgen av de med postcovid.⁵

Moderaterna vill därför att Socialstyrelsen ges i uppdrag att ta fram och genomföra nationella riktlinjer för vård och rehabilitering av de med postcovid.

Viktigt att understryka är att nationella riktlinjer baseras på det vid framtagandet aktuella kunskapsläget. Eftersom postcovid är ett område under stor utveckling kan forskningsläget göra att riktlinjer behöver revideras kontinuerligt.

Vi vill att detta ska bli en början på ett långsiktigt arbete med rehabilitering av patienter med postcovid liksom på ett bredare arbete riktat mot infektionsutlösta sjukdomar i stort. Det är omöjligt att säga hur länge pågående pandemi kommer att pågå, men det kommer sannolikt under en längre tid finnas ett behov av rehabiliterande vård för patienter med postcovidsymptom. Det är därför nödvändigt att tänka långsiktigt angående stöd och prioriteringar för rehabiliterande vård och rehabilitering av de med postcovid.

⁵ Socialstyrelsen. Nationella riktlinjer. 2020. <https://www.socialstyrelsen.se/regler-och-riktlinjer/nationella-riktlinjer/> (hämtad 2021-06-09).

Ta fram särskilda riktlinjer för barn och unga med postcovid

Barn som drabbas av postcovid kan drabbas extra hårt. Barndomen formar på många sätt framtiden för människor, varför det är viktigt att barn får bästa möjliga förutsättningar till en bra uppväxt.

Barn drabbas inte i samma utsträckning som vuxna av allvarlig sjukdom och död till följd av covid-19.⁶ Dock finns det barn i Sverige som drabbats av covid-19 och därefter fått ihållande symptom likt de som ses vid långtidscovid.

Kunskapsläget är lågt kring barn och unga med långtidscovid men utvecklas kontinuerligt. I en intervju med en barnläkare i Dagens Nyheter 2021-03-22 framkommer att antikroppsproduktionen kan skilja sig åt mellan barn och vuxna.⁷ Detta kan givetvis bidra till annorlunda sjukdomsbilder vid postcovid och att vården behöver differentierade riktlinjer mellan barn och vuxna. Moderaterna vill därför att Socialstyrelsen tar fram särskilda riktlinjer för barn med postcovid.

Införliva andra infektionsutlösta sjukdomar i den nationella strategin

I en öppen utfrågning 27 maj 2021 i riksdagens förstakammarsal deltog bland annat Per Julin, medicine doktor och specialistläkare i rehabiliteringsmedicin på Karolinska institutet. Ämnet för utfrågningen var ME/CFS och infektionsutlöst trötthetssyndrom. En person med ME/CFS upplever bland annat en mycket svår trötthet, vilken inte går att vila bort och ansträngning kan göra att sjukdomssymptomen förvärras i flera dygn, kanske permanent. Dessa symptom återfinns också hos personer med postcovid. Julin pekar på att de av Socialstyrelsen publicerade råden kring postcovid i några fall också kan appliceras på ME/CFS. Detta i differentialdiagnostik och utredning med rehabilitering. Moderaterna anser därför att en nationell strategi också bör inkludera andra infektionsutlösta sjukdomar, så som ME/CFS.

Snabbtred möjligheterna till nationell högspecialiserad vård för postcovid

Till följd av en mycket komplex sjukdomsbild kan patienter med postcovid behöva en vård som är högspecialiserad. Socialstyrelsen är den myndighet som ansvarar för ansökningar om att bedriva nationell högspecialiserad vård. Unikt för denna typ av nationell vård är att endast ett fåtal vårdgivare i landet kan uppfylla kraven på kompetens, tillgänglighet och arbete i multidisciplinära team.

Det har lyfts fram att en ökad koncentration av patienter leder till ökad kvalitet och säkerhet. Anledningen till detta är att en hög patientvolym innebär bättre förutsättningar för läkare och andra professioner att upprätthålla sin kompetens. Även den kliniska forskningen har angetts förbättras med större patientvolym.

Det kan vara en utmaning att få en patientkoncentration med dagens regionala sjukvårdsindelning. Andelen patienter sprids ut, och storstadsregionerna får bättre förutsättningar i och med sina jämförelsevis stora upptagningsområden.

⁶ Folkhälsomyndigheten, Covid-19 hos barn och unga – en kunskapssammanställning.

⁷ Dagens Nyheter, Läkarna om misstänkt postcovid hos barn: ”Katastrof om vi inte kan hjälpa dem”, 2021-03-22.

Då återstår den nationella högspecialiserade vården som verktyg för att ta ett tydligt nationellt grepp om en patientgrupp med en komplex och i vissa fall helt ny sjukdomsbild.

Moderaterna anser att en snabbutredning bör tillsättas för att se över möjligheterna att införa nationell högspecialiserad vård för patienter med postcovid.

I takt med en accelererande forskningsutveckling ökar också den ackumulerade kunskapen och kompetensen på området. Att denna tillvaratas på ett effektivt och korrekt sätt samt kommer alla regioner till del är av stor vikt. Detta ska givetvis omsättas i praktisk vård. Moderaterna anser därför att Socialstyrelsen i samarbete med regionerna ska se över möjligheterna gällande högspecialiserad postcovidvård.

Multidisciplinära mottagningar med forskningsuppdrag

Primärvården är den första instans patienten möter när vård söks. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har tidigare konstaterat att svensk primärvård ligger långt fram när det gäller att arbeta multiprofessionellt, vilket innebär att patienter får träffa en bredd av yrkesgrupper. När det i andra länder är vanligt att patienter enbart får träffa läkare och sjuksköterskor har vi i Sverige tillgång till både psykologer, kuratorer och fysioterapeuter. Det är viktigt och en bra möjlighet att som patient få träffa rätt person.

Sjukdomsbilden vid postcovid kan vara mycket komplex, vilket kan göra att läkare inom olika discipliner och rehabiliterande professioner har bättre förutsättningar för korrekt utredning och därmed bättre vård. Multidisciplinära team fördelade på specialistmottagningar kan erbjuda detta. Med dessa mottagningar uppstår också en viktig centralisering av patienter, något som är en förutsättning för att forskning ska kunna bedrivas med ett fördelaktigt underlag, vilket har konstaterats ovan.

För var dag breddas kunskapsområdet om postcovid och utvecklingen är snabb. Jämfört med andra sjukdomar är dock den relativa kunskapsnivån låg, något som gör det svårare för primärvården att ge den korrekta och bra vård de annars erbjuder för väletablerade sjukdomar.

Idag ligger det primära ansvaret för utredning, diagnostisering och behandling av patienter med postcovid på primärvården. Även om målet bör vara att överlåta ansvaret för postcovidpatienter på primärvården, är inte kunskapsläget tillräckligt bra för detta.

Eftersom postcovid är en så relativt ny förekomst inom vården behöver vård och forskning utföras i samklang. Primärvårdsläkarna som idag möter patienter med postcovid har ingen möjlighet att bedriva någon forskning i samband med sina möten med patienter. Detta då antalet patienter per läkare är lågt. Samtidigt som behovet är stort av nya kunskaper låter sjukvården bli att ta vara på det bästa forskningsunderlaget – patienterna.

En antal organisationer har pekat på vikten av en multidisciplinär strategi i hanteringen av postcovid.⁸ Detta eftersom sjukdomsbilden är så pass komplex. De menar att utredning och hantering av patienterna bör skraddarsys och utformas på individuell basis för bästa resultat. Detta kan innebära att ge en person med konstaterad långtids-covid och respiratoriska problem en lungröntgen eller att leta efter lägesorsakat lågt blodtryck hos någon med yrsel.⁹ Därtill drabbas många av psykologiska besvär till följd av postcovid, vilket ställer krav på närvaro av psykologer och kuratorer.

⁸ Montani, David et al. Multidisciplinary approach for post-acute COVID-19 syndrome: time to break down the walls. *European Respiratory Journal*. Vol. 57, nr 6, sid. 4.

Den multidisciplinära mottagningens roll kan dock inte stanna vid mottagandet och behandlingen av patienten. Mottagningens roll bör även innefatta kunskapsutveckling och forskning. Genom att sammanställa resultat och sedan sprida denna kommer kunskapen alla till del och hjälper till att förbättra regionernas förutsättningar till ett gott mottagande av patienten.

Det är alltså av största vikt att uppdraget till de multidisciplinära mottagningarna inte stannar vid enbart behandling av patienter med olika medicinska behov. Om även ett forskningsuppdrag ges nyttjas resursen på det mest effektiva sättet och snabbar på kunskapsinhämtningen. På detta sätt byggs en god progressiv vård upp med patienten i fokus.

För ett gott forskningsresultat krävs ett underlag av patienter. För att möjliggöra detta behövs en centralisering av patienterna, och inte som idag patienter som fördelas ut inom primärvården på flertalet läkare.

Region Skåne inrättade år 2020 en postcovidmottagning vid Skånes Universitetssjukhus i Malmö. Nyligen meddelade Region Skåne att man vill inrätta fyra nya mottagningar för patienter med postcovid. De multidisciplinära mottagningarna är för övrigt få – de främsta ligger i Stockholm och Östergötland. Antalet remisser som inkommer är dock stort, vilket gör det svårt att bemöta den efterfrågan som finns. Moderaterna anser därför att det kan krävas fler multidisciplinära mottagningar för sjuka i postcovid med forskningsuppdrag. Regeringen bör undersöka hur öppnandet av multidisciplinära mottagningar med forskningsuppdrag kan stimuleras och stödjas. Regioner behöver få stöd i organiseringen av dessa mottagningar.

Nationellt kompetenscentrum för postcovid

Postcovid är en sjukdom som omgärdas av många frågetecken. Samtidigt ses stora forskningsframsteg i både Sverige och övriga världen. Den ackumulerade kunskapen är viktig att sammanställa och tillgängliggöra för alla, så att inte bara de med möjlighet att sätta sig in i ett komplext ämne har möjlighet att skaffa sig djuplodande information i frågan.

2005 fick Socialstyrelsen i uppdrag att etablera nationella kompetenscentrum på anhörig- respektive demensområdet. Detta för att stimulera till en nationell kunskapsutveckling på områdena. I uppdraget från regeringen betonades vikten av att arbetet i centrumen skulle komma yrkesverksamma till del också. Ett nationellt kompetenscentrum för postcovid skulle kunna arbeta utefter de strukturer som redan idag är aktiva.

Vi föreslår att regeringen ser över möjligheterna att skapa ett nationellt kompetenscentrum för postcovid. Det är emellertid en central utgångspunkt att detta möjliga kompetenscentrum ska ske inom befintlig myndighetsstruktur. För möjligheten att samla kunskap och för möjligheten att bedriva forskning är det viktigt med ett nationellt kvalitetsregister.

Postcovid i svensk coronaforskning

Under pandemin har fokus för sjukvården legat på iva-vården. Detta har även påverkat forskningsinriktningen. Något som kan anses vara en rimlig prioritering då vården först och främst ska rädda liv. Detta har av naturliga skäl speglats av sig på coronaforsk-

⁹ Rajan, S. et al, In the wake of the pandemic – Preparing for Long COVID.

ningen, då fokus har legat på att få fram nya produkter och metoder för att akut lyckas rädda fler liv. I takt med en minskande smittspridning minskar också behovet av forskning kring exempelvis epidemiologi kopplat till covid-19 i jämförelse med postcovid.

Behovet av forskning om postcovid är stort och framsteg görs var dag. För en långsiktig och hållbar forskning behöver finansiering vara gedigen. Riksdagen beslutade under våren 2020 om ökade anslag med 100 miljoner kronor för forskning och innovation som snabbt skulle kunna bidra till att stoppa utbredningen av sjukdomen covid-19 och förhindra framtida pandemiutbrott. Regeringen behöver fortsatt säkerställa forskning gällande gruppen sjuka i postcovid.

Camilla Waltersson Grönvall (M)

Johan Hultberg (M)

Ulrika Jörgensen (M)

Noria Manouchi (M)

Ann-Britt Åsebol (M)

Ulrika Heindorff (M)

John Weinerhall (M)

Marie-Louise Hänel Sandström (M)